

Stappen vooruit

Veranderingen in integratie van Rotterdamse
statushouders tussen 2017/2018 en 2019

Jolien Kok, MSc, dr. Meta van der Linden, prof. dr. Jaco Dagevos

Stappen vooruit

Veranderingen in integratie van Rotterdamse
statushouders tussen 2017/2018 en 2019

Jolien Kok, MSc, dr. Meta van der Linden, prof. dr. Jaco Dagevos

Illustratie kapt: Fadi Mousa

Fadi (18) komt uit Afrin in Syrië en woont sinds vier jaar in Rotterdam. Hij houdt van bodybuilding en tekenen. Fadi gaat naar school en werkt bij een constructiebedrijf.

Colofon

Stappen vooruit. Veranderingen in integratie van Rotterdamse statushouders tussen 2017/2018 en en 2019

Auteurs: Jolien Kok, MSc, dr. Meta van der Linden, prof. dr. Jaco Dagevos

Rotterdam, augustus 2020

ISBN: 978-90-75289-43-5

Reeks

Bridge Project: Statushouders in Rotterdam, 4

Uitgave

Erasmus School of Social and Behavioural Sciences (ESSB)
Erasmus Universiteit Rotterdam

Opdrachtgever

Stichting de Verre Bergen

Vormgeving

Ebenezer Tafese

© Erasmus School of Social and Behavioural Sciences, Jolien Kok, Meta van der Linden, Jaco Dagevos

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Beheersing van de Nederlandse taal	4
Gezondheid	5
Zelfredzaamheid	6
Participatie en financiële situatie	8
Sociaal contact en eenzaamheid	10
Thuis voelen en uitsluiting	12
Conclusies	14
Referenties	16

Inleiding

De Erasmus Universiteit Rotterdam is door Stichting De Verre Bergen gevraagd om een meerjarig onderzoek uit te voeren naar de werking van het SNTR-programma (zie kader). Het zogenoemde EUR Bridge project omvat meerdere onderzoeken, te weten een procesevaluatie, een monitor van de uitkomsten, een effectevaluatie en een onderzoek naar kinderen en jongeren. We verzamelen kwantitatieve en kwalitatieve gegevens waar inmiddels in deelonderzoeken over is gepubliceerd (zie: Damen, Van der Linden, Van Dam & Dagevos, 2019; Van der Linden & Dagevos, 2019; Oostveen, Rens & Klaver, 2020).

Stichting Nieuw Thuis Rotterdam (SNTR)

Stichting Nieuw Thuis Rotterdam (SNTR) is in 2016 opgericht door Stichting de Verre Bergen met als doel tweehonderd Syrische vluchtelinggezinnen te helpen om snel te integreren in de Rotterdamse samenleving. Daartoe biedt SNTR nieuwkomers een huurwoning en een intensief integratieprogramma, bestaande uit maatschappelijke begeleiding, taallessen, loopbaanbegeleiding en ondersteuning voor de kinderen. De ambitie is dat de deelnemende gezinnen binnen afzienbare tijd de Nederlandse taal leren, zelfredzaam zijn en zich thuis gaan voelen in Rotterdam. Met het SNTR-programma beoogt de Verre Bergen bij te dragen aan een snellere integratie van statushouders in Nederland.

Een belangrijke informatiebron vormt het EUR Bridge surveyonderzoek dat is uitgevoerd onder statushouders die deel uitmaken van het SNTR-programma en statushouders die onder het gemeentelijk beleid vallen¹, om een vergelijking tussen de beide programma's mogelijk te maken. Er zijn twee *waves* van dezelfde survey uitgevoerd. De eerste *wave* is verzameld over twee perioden: de zomer van 2017 en de eerste helft van 2018 (we duiden deze gegevens in deze factsheet aan met '2017/2018'). Op basis van de eerste *wave* verscheen het rapport *Nieuw in Rotterdam* (Van der Linden & Dagevos, 2019) dat de kenmerken en startpositie van Rotterdamse statushouders in kaart bracht. De tweede *wave* is verzameld gedurende de zomer van 2019 (en wordt in het vervolg aangeduid met '2019'). Het gaat hier om een panelonderzoek, dat wil zeggen dat in 2019 personen zijn benaderd die in de eerste survey al hadden meegedaan en opnieuw wilden meedoen. Beide *waves* behaalden een hoge respons: in 2017/2018 was de respons 82%, de totale N betrof 1239 (N SNTR = 386; N gemeente = 853). Voor 2019 was de respons 87%, met een totale N van 1004² (N SNTR = 367; N gemeente = 637). Deze surveys vormen het hart van de effectevaluatie. Op grond hiervan willen we vaststellen of de integratie van statushouders van SNTR sneller verloopt dan die van statushouders die onder het gemeentelijk beleid vallen. De uitkomsten van deze analyses presenteren we in het eindrapport dat eind 2020, begin 2021 verschijnt.

De huidige factsheet kan als vervolg worden gezien op het voornoemde rapport *Nieuw in Rotterdam* en gebruikt eveneens data van het EUR Bridge surveyonderzoek. We laten voor een aantal kernindicatoren zien welke ontwikkelingen zich tussen 2017/2018 en 2019 hebben voorgedaan in de integratie van statushouders in Rotterdam, onderscheiden naar de SNTR- en gemeentegroep. Daarmee gaat deze factsheet in op de beschrijvende onderzoeksvraag: *Hoe verloopt de integratie in Rotterdam over tijd van statushouders die deel uitmaken van het SNTR-programma en statushouders die daar geen deel van uitmaken?* Het gaat hier uitsluitend om beschrijvende gegevens en er kunnen dus geen uitspraken aan ontleend worden over verschillen in effectiviteit van de programma's van SNTR en de gemeente. Daarvoor moet – middels matching van kenmerken – rekening gehouden

¹ Syriërs en Eritreeërs vormen respectievelijk de grootste groepen recente vluchtelingen in Nederland en beide groepen zijn vertegenwoordigd in de steekproef van statushouders onder de gemeentelijke aanpak. Alleen Syriërs maken deel uit van het SNTR-programma. Er is een selectie gemaakt van statushouders die in 2016 15 jaar of ouder waren, vanaf 1 januari 2016 in Nederland een verblijfsvergunning asiel bepaalde tijd hebben ontvangen en tussen 1 juni 2016 en 1 juni 2018 in Rotterdam zijn gevestigd. Voor de statushouders in het SNTR-programma zijn de selectiecriteria verruimd en zijn ook statushouders benaderd van 15 jaar of ouder die buiten deze criteria vielen. Het gaat hier met name om na-reizigers.

² Een uitgebreide beschrijving van de dataverzameling wordt gegeven in de methodologisch rapporten die voor deze surveys zijn opgesteld: Labyrinth, 2016; Menko & Joemmanbaks, 2019.

worden met de verschillende samenstelling van beide groepen: de SNTR-groep telt in vergelijking tot de gemeentegroep verhoudingsgewijs bijvoorbeeld meer vrouwen, meer ouderen en meer laag opgeleiden, waarvan we weten dat zij een meer kwetsbare positie hebben (Van der Linden & Dagevos, 2019). In tegenstelling tot de nog te verschijnen effectevaluatie, controleren we in deze factsheet niet voor deze verschillen, maar *beschrijven* enkel de ontwikkelingen over tijd.

Evenals in *Nieuw in Rotterdam* kijken we naar de structurele en sociaal-culturele dimensie van integratie (Dagevos, 2001). Bij de structurele dimensie gaat het om de positie in diverse domeinen van stratificatie, zoals (betaald of onbetaald) werk en inkomen. De sociaal-culturele dimensie focust onder andere op de mate waarin statushouders contact onderhouden met mensen in de ontvangende samenleving en de mate waarin zij zich met hen identificeren. Naast deze indicatoren kijken we naar factoren (ook wel 'hinderende en faciliterende factoren' genoemd) die van invloed zijn op het integratieproces, te weten taalverwerving, gezondheid en zelfredzaamheid. Deze thema's sluiten nauw aan op de doelstellingen van SNTR.³ Door deze gegevens voor zowel 2017/2018 als 2019 naast elkaar te zetten, krijgen we een beeld van het verloop van de integratie van statushouders in Rotterdam.

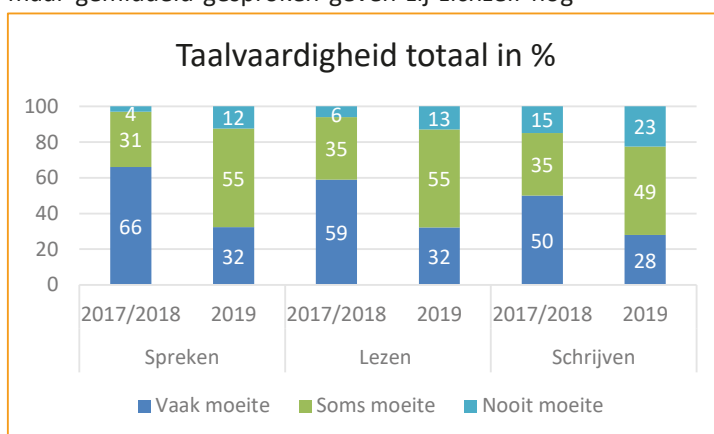
³ Helaas ontbreekt hier informatie over inburgering. Door een verandering in vraagstelling in de survey van 2019 kunnen we op het terrein van inburgering geen ontwikkelingen vaststellen.

Beheersing van de Nederlandse taal

Het beheersen van de Nederlandse taal is de sleutel tot participatie (Bakker & Dagevos, 2017; Liempt & Staring, 2020). Tussen 2017/2018 en 2019 is de beheersing van het Nederlands verbeterd. Het rapportcijfer⁴ dat statushouders zichzelf geven voor hun Nederlandse spreekvaardigheid is gestegen met bijna 2 punten, maar gemiddeld gesproken geven zij zichzelf nog

Rapportcijfer Nederlands spreken

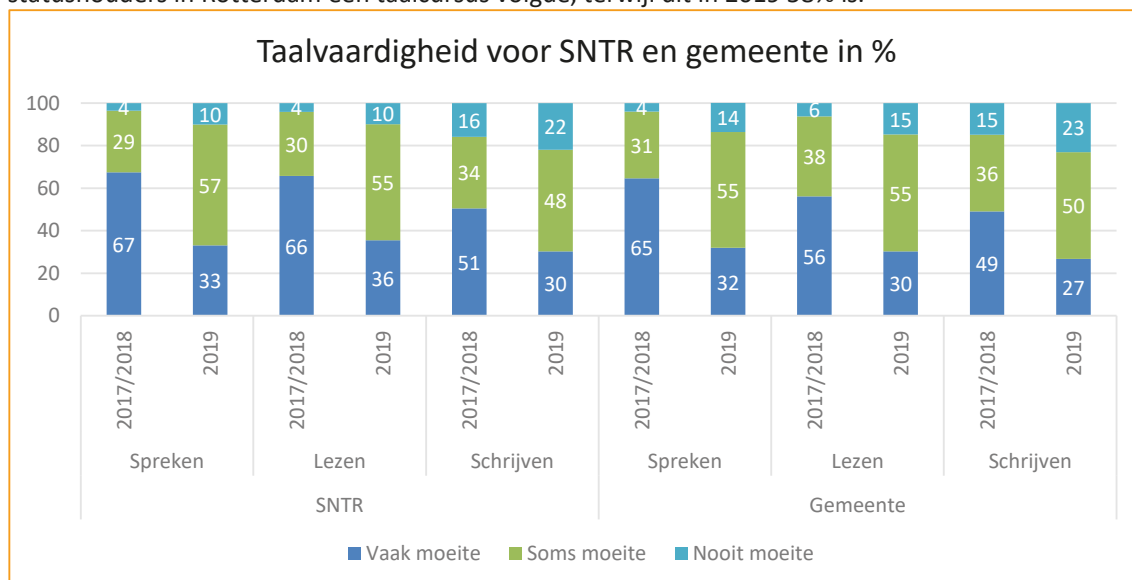
	2017/2018	2019
Totaal Rotterdam	3,2	5,1
SNTR	2,8	5,0
Gemeente	3,3	5,2

geen voldoende. Het verschil tussen SNTR-statushouders en gemeente-statushouders is in 2019 minimaal.

Tevens is gevraagd of men moeite heeft met het spreken, schrijven en lezen van het Nederlands⁵. Ook dan blijkt dat het Nederlands is verbeterd: het aandeel statushouders dat aangeeft vaak moeite te hebben met spreken, lezen en schrijven van het Nederlands neemt af, het

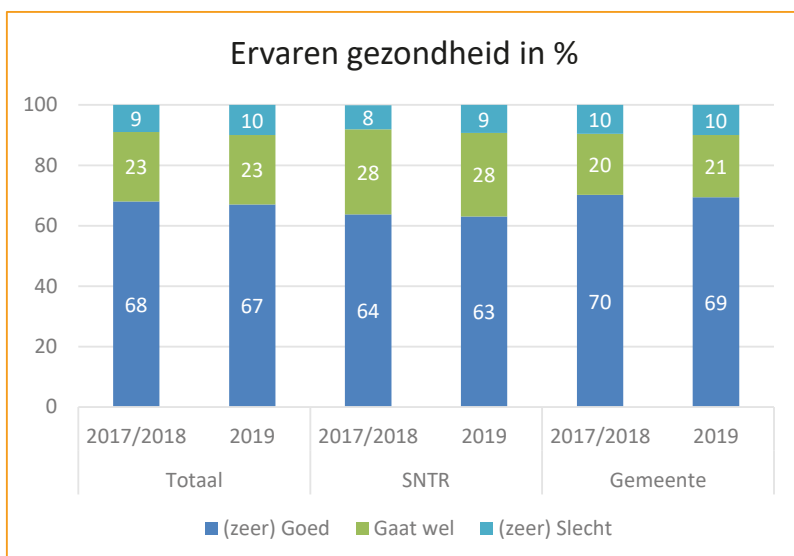
aandeel dat nooit moeite heeft neemt toe. Er zijn geen noemenswaardige verschillen tussen deelnemers van SNTR en die van de gemeente. Interessant is dat in 2017/2018 nog 77% van de statushouders in Rotterdam een taal cursus volgde, terwijl dit in 2019 58% is.

⁴ "Hoe goed spreekt u de Nederlandse taal? Op een schaal van 1 tot 10, welk cijfer geeft u dan?". De antwoordcategorieën liepen van 1: ik spreek geen Nederlands tot 10: ik spreek zeer goed Nederlands.

⁵ "Heeft u, als u een gesprek in het Nederlands heeft, vaak, soms of nooit moeite met de Nederlandse taal?" met de antwoordcategorieën 1: ik spreek geen Nederlands, 2: ja, vaak moeite, 3: ja, soms, 4: nee, nooit. Voor spreekvaardigheid zijn antwoordcategorieën 1 en 2 samengevoegd. Leesvaardigheid is gemeten als "Heeft u bij het lezen van kranten, brieven of folders vaak, soms of nooit moeite om de Nederlandse taal te begrijpen?" en schrijfvaardigheid als "Heeft u moeite met het schrijven in het Nederlands?". De antwoordcategorieën waren 1: ja, vaak moeite, 2: ja, soms, 3: nee, nooit.

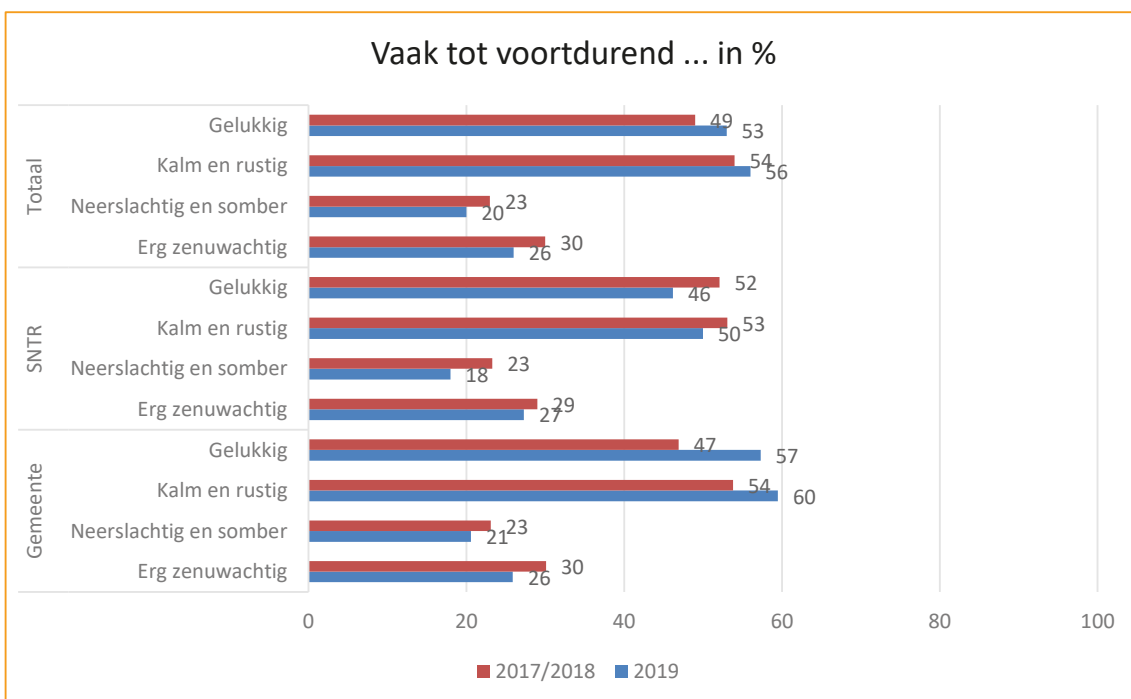
Gezondheid

Van vluchtelingengroepen is bekend dat ze een relatief slechte gezondheid hebben. Dit geldt zowel voor de fysieke als de psychische gezondheid (Lamkaddem, Essink-Bot & Stronks, 2013; Uiters & Wijga, 2018).

De ervaren gezondheid⁶ van statushouders in Rotterdam blijft nagenoeg onveranderd tussen 2017/2018 en 2019. Groepsverschillen blijven over tijd ongeveer gelijk. Voor de mentale gezondheid⁷ zien we voor alle statushouders tezamen

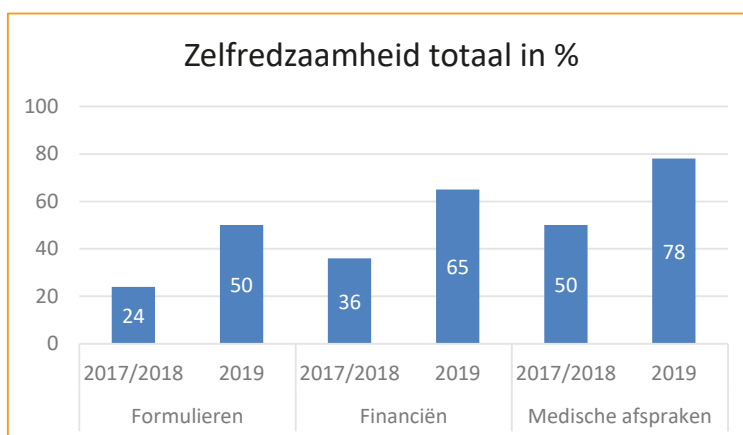
eveneens geen grote verschillen over de tijd. Bij de gemeentedeelnemers is het aandeel dat zich vaak 'kalm en rustig' en 'gelukkig' voelt toegenomen. Dat aandeel is bij SNTR-deelnemers enigszins afgenomen.

⁶ "Hoe is over het algemeen uw gezondheid?". De antwoordcategorieën waren 1: zeer goed, 2: goed, 3: gaat wel, 4: slecht, 5: zeer slecht. In de figuur zijn zowel antwoordcategorieën 1 en 2 als 4 en 5 samengevoegd.

⁷ "De volgende vragen gaan over hoe u zich voelde in de afgelopen 4 weken. Hoe vaak voelde u zich...". De antwoordcategorieën waren 1: voortdurend/elke dag, 2: meestal/bijna elke dag, 3: vaak/meer dan de helft van de dagen, 4: soms/verscheidene dagen, 5: af en toe, 6: nooit/helemaal niet. In de figuur zijn alleen antwoordcategorieën 1 tot en met 3 samengevoegd weergegeven.

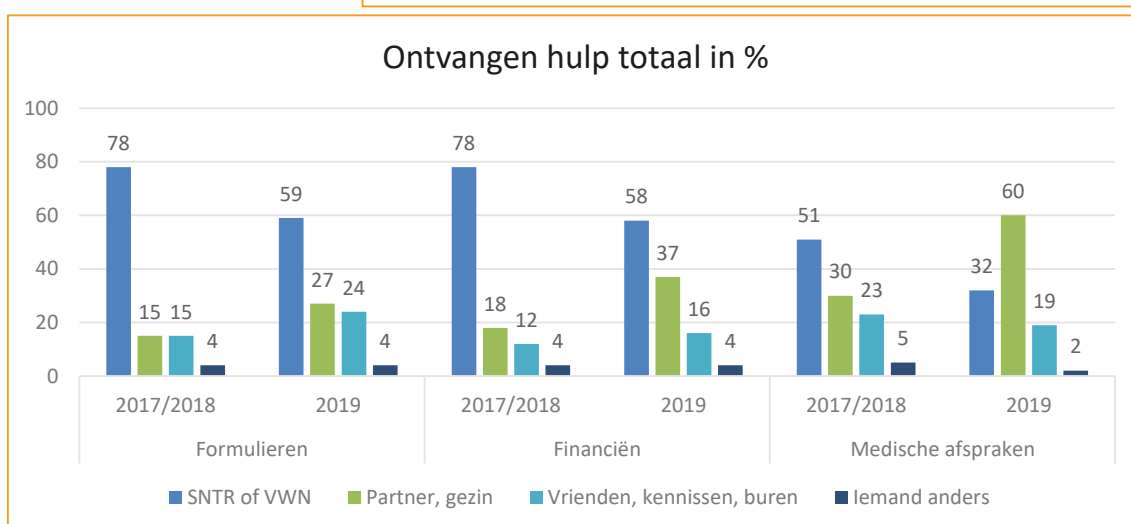
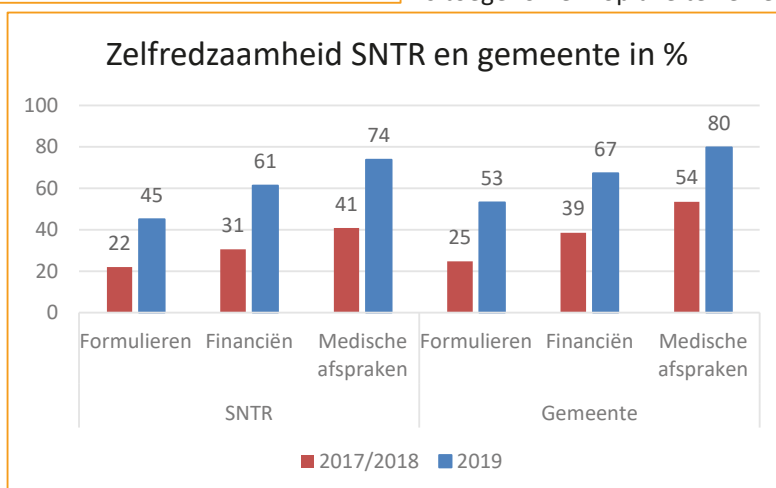
Zelfredzaamheid

Onder zelfredzaamheid verstaan we “het vermogen van mensen om zichzelf te redden op alle levensterreinen met zo min mogelijk professionele ondersteuning en zorg” (Vilans, 2013, p. 4). Het gaat erom dat mensen bepaalde activiteiten zelf, of met behulp van het eigen sociale netwerk kunnen uitvoeren. De zelfredzaamheid⁸ van statushouders in Rotterdam is toegenomen: op alle terreinen

is vooruitgang te zien in 2019. De statushouders onder de gemeentelijke aanpak scoren in 2019, evenals in 2017/2018, gemiddeld iets beter dan SNTR-deelnemers.

Bij het invullen van formulieren werd in 2017/2018 in 78% van de gevallen hulp ontvangen, bij financiële zaken was dit 56% en bij het maken van medische afspraken 67%.

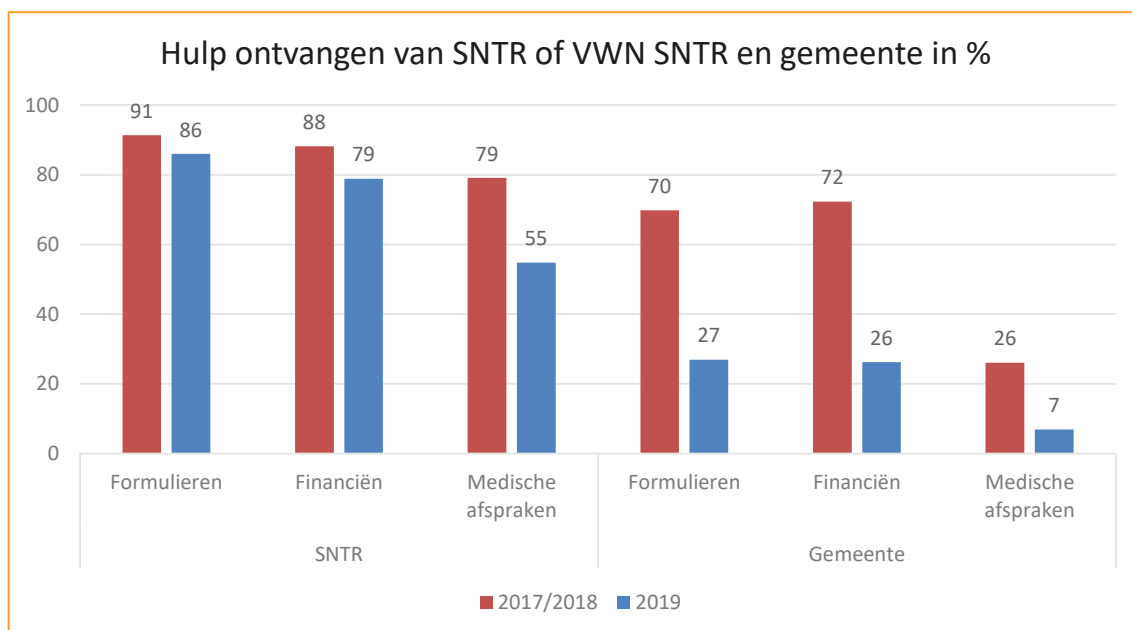

⁸ Er zijn drie vragen gesteld: “Kunt u uw financiële zaken zelf afhandelen? (Bijvoorbeeld rekeningen betalen of andere bankzaken regelen)”; “Voor officiële instanties moeten er vaak formulieren worden ingevuld. Kunt u deze formulieren zelf invullen als dat nodig is? (bijvoorbeeld: aanvraag voor uitkering, kinderopvang, gezinshereniging)”; “Voor hulp van de huisarts, tandarts of ziekenhuis moeten vaak afspraken worden gemaakt. Kunt u zelf een afspraak maken als dat nodig is?”. De antwoordcategorieën voor deze drie waren 1: ja, altijd, 2: ja, meestal wel, 3: soms wel, soms niet, 4: nee, meestal niet en 5: nee, nooit. In de figuren zijn alleen antwoordcategorieën 1 en 2 samengevoegd weergegeven.

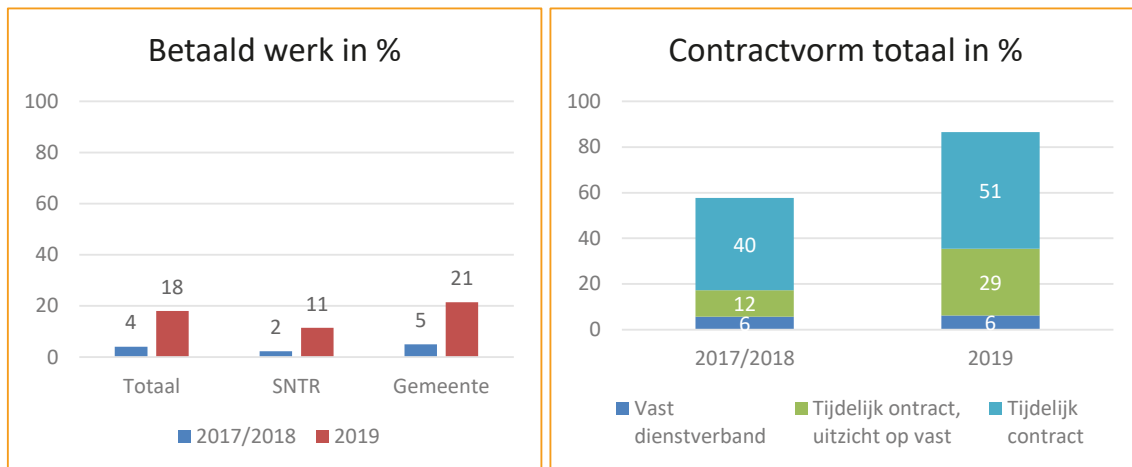
Hinderende en faciliterende factoren

In 2019 waren deze cijfers nagenoeg gelijk. Van de gevallen waarin hulp werd ontvangen, brachten we in kaart van wie deze hulp kwam. We zien in 2019 op alle terreinen een afname in het ontvangen van hulp van een professionele organisatie, zoals SNTR of VluchtelingenWerk Nederland (VWN), ten opzichte van 2017/2018. Ontvangen hulp vanuit het eigen sociale netwerk, zoals van de partner, andere gezinsleden, vrienden, kennissen en burens neemt toe. Bij medische afspraken zijn de gezinsleden zelfs de meest voorkomende bron van hulp in 2019.

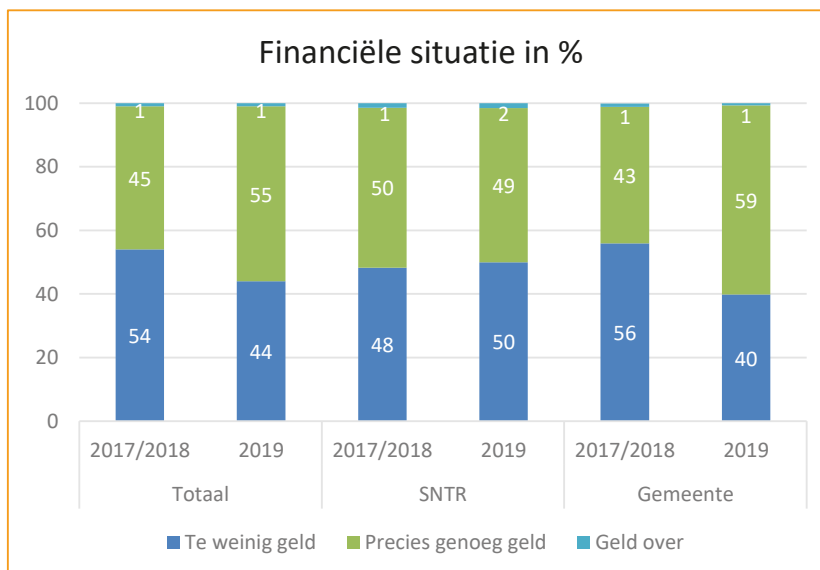
Het ontvangen van hulp van SNTR of VWN is tevens uitgesplitst naar SNTR en gemeente. Hier zien we dat statushouders onder de gemeentelijke aanpak over tijd een stuk minder vaak hulp ontvangen van een professionele organisatie dan de statushouders onder de SNTR-aanpak, wat wijst op het intensieve karakter van het SNTR-programma (Oostveen, Rens & Klaver, 2020).

Participatie en financiële situatie

Arbeidsmarktparticipatie is, naast het leren van de taal, een belangrijke stap in het opbouwen van een nieuw, zelfstandig leven (Damen et al., 2019). In 2019 hebben veel meer statushouders een betaalde baan⁹ dan in 2017/2018. Arbeidsparticipatie blijft met 18% laag, maar dat is niet ongebruikelijk bij statushouders die nog maar kort in Nederland zijn (Huijnk, 2018). Waar bij de statushouders in 2019 onder de gemeentelijke aanpak 2 op de 10 mensen tenminste één uur per week betaald werk verrichten, is dit bij SNTR 1 op de 10. In 2017/2018 werkten deze statushouders gemiddeld 16 uur per week¹⁰, in 2019 was dat 23 uur. Het aandeel statushouders met een tijdelijk contract met perspectief op een vast dienstverband is sterk toegenomen^{11,12}.

De beoordeling van de financiële situatie¹³ is verbeterd. Het aandeel dat stelt te weinig geld te hebben is gedaald ten opzichte van 2017/2018. Meer mensen dan in 2017/2018 geven aan dat ze precies genoeg geld hebben, maar nog steeds houdt bijna niemand geld over. Binnen de gemeentelijke aanpak gaven statushouders in 2019 aan vaker precies genoeg geld te hebben dan in 2017/2018. De

⁹ "Heeft u nu betaald werk? Ook 1 uur per week of tijdelijk werk telt mee. Evenals freelancewerk, een eigen bedrijf of meewerken in het bedrijf van partner of ouders. Een stage telt niet mee."

¹⁰ "Hoeveel uur werkt u per week volgens uw arbeidscontract?"

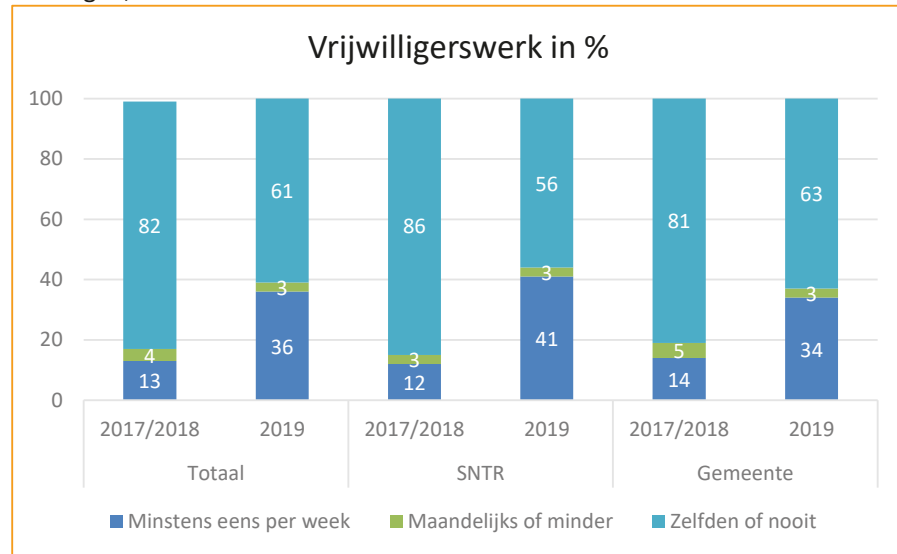
¹¹ "Wat voor soort dienstverband heeft u? Heeft u nu een vaste baan of een tijdelijke baan?" Antwoordcategorieën waren: 1: vast dienstverband, 2: tijdelijk contract met uitzicht op een vast dienstverband, 3: tijdelijk contract, 4: anders. In de figuur zijn alleen antwoordcategorieën 1, 2 en 3 opgenomen.

¹² In 2018 waren er in totaal 50 statushouders aan het werk, waarvan 40 de vraag over contractduur beantwoordden. In 2019 was dit voor 162 van de 178 werkende statushouders het geval. Vanwege te kleine aantallen is het niet zinvol om de percentages naar groepen te onderscheiden.

¹³ "Hoe is de financiële situatie op dit moment van uw huishouden?" met de antwoordcategorieën zoals hierboven afgebeeld.

bijstandsafhankelijkheid¹⁴ is afgenomen maar blijft hoog: in 2017/2018 geeft 90% aan een bijstandsuitkering te ontvangen, in 2019 is dit 80%.

De deelname aan vrijwilligerswerk¹⁵ wordt verondersteld positieve effecten te hebben op de arbeidsmarktpositie (Bakker et al., 2018). Het aantal mensen dat minstens eens per week vrijwilligerswerk verricht is in 2019 bijna verdrievoudigd ten opzichte van 2017/2018. Het

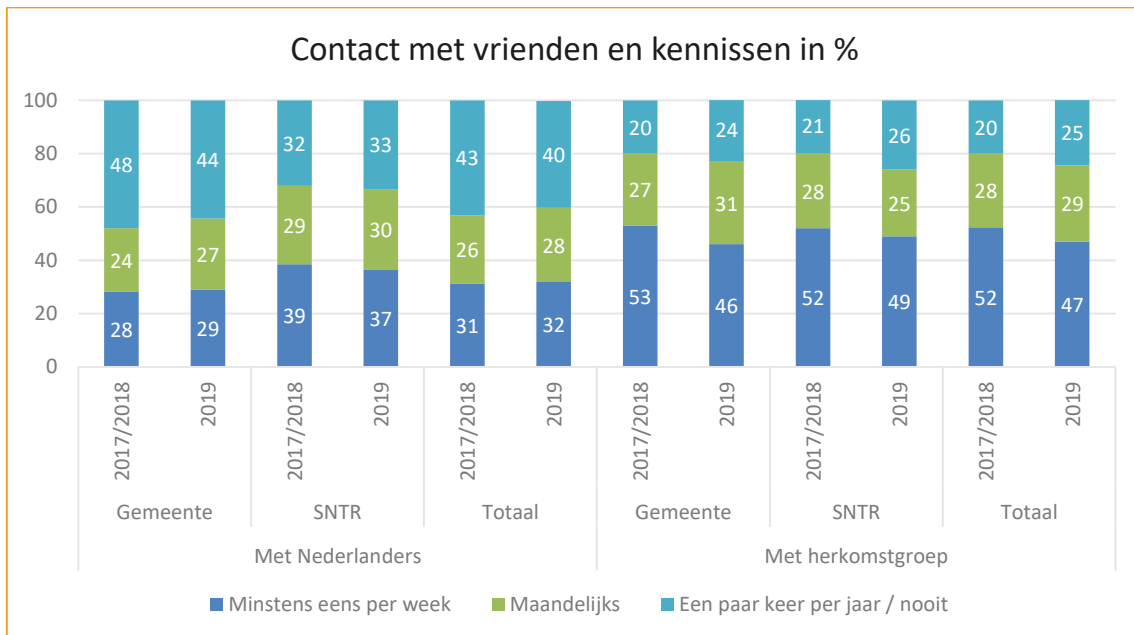

aandeel dat zelden tot nooit vrijwilligerswerk doet is met 20 procentpunten afgenomen in 2019. Statushouders bij SNTR doen vaker vrijwilligerswerk in 2019 dan statushouders onder de gemeentelijke aanpak.

¹⁴ "Heeft u een bijstandsuitkering?"

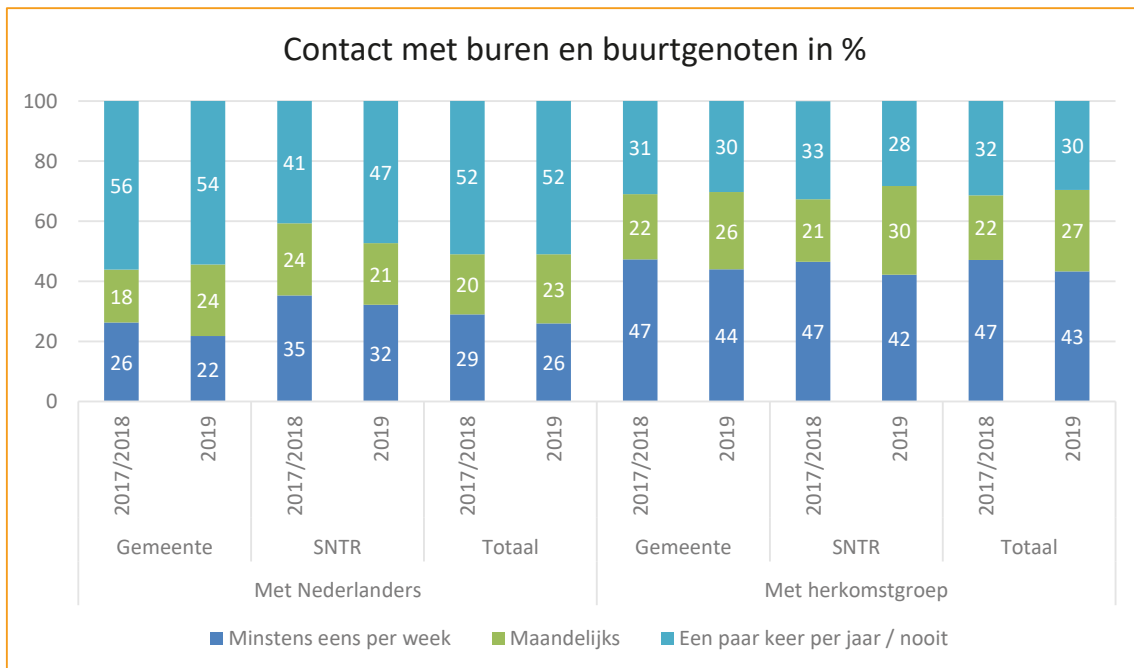
¹⁵ "Hoe vaak heeft u in de afgelopen 12 maanden vrijwilligerswerk gedaan? Als u op meerdere plekken vrijwilligerswerk heeft gedaan, tel dan het aantal keren bij elkaar op." Antwoordcategorieën waren: 1: elke dag, 2: minstens een keer per week, 3: minstens een keer per maand, maar niet wekelijks, 4: minder dan een keer per maand, 5: zelden of nooit. In de figuur zijn de antwoordopties 1 en 2 samengevoegd weergegeven, evenals opties 3 en 4.

Sociaal contact en eenzaamheid

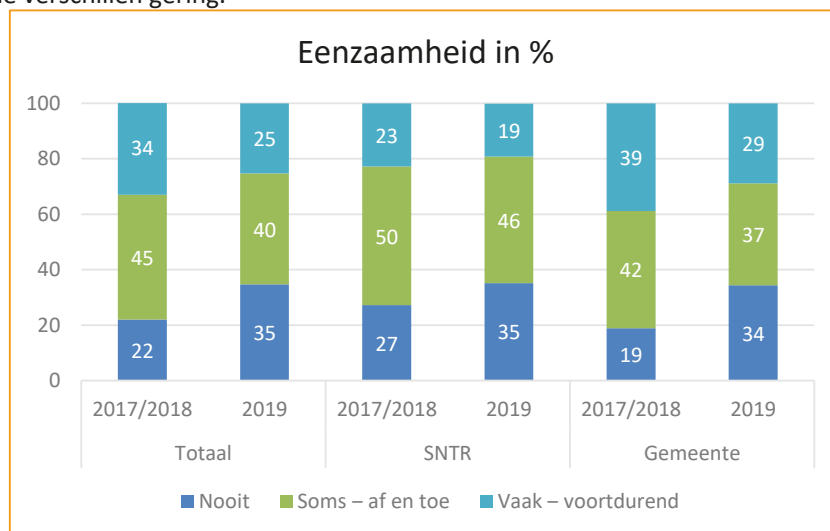
Sociale contacten zijn belangrijk in het integratieproces (Ager & Strang, 2008). Contact met Nederlanders kan bijdragen aan het vinden van een baan, taalverwerving en het gevoel ergens thuis te horen (Bakker en Dagevos, 2017). Ook contact met de eigen herkomstgroep is belangrijk: het draagt bij aan het gevoel sociaal ingebed te zijn en biedt de mogelijkheid om problemen te kunnen delen (Huijnk & Miltenburg, 2018).

Statushouders in Rotterdam hebben ongeveer evenveel contact met Nederlanders in 2019 als in 2017/2018. Ongeveer één op de drie geeft in zowel 2017/2018 als in 2019 aan minstens eens per week

contact te hebben met Nederlandse vrienden en kennissen¹⁶. Voor contact met buren en buurtgenoten¹⁷ ligt dat iets lager. Met betrekking tot contact met mensen uit de eigen herkomstgroep¹⁸ zien we een kleine afname in de frequentie over tijd, bijna de helft heeft in 2019 minstens eens per week contact met vrienden en kennissen uit de eigen herkomstgroep. Ook hier ligt het contact met buren en buurtgenoten wat lager. Net als in 2017/2018 hebben SNTR-deelnemers in 2019 over het algemeen vaker contact met Nederlanders dan statushouders onder de gemeentelijke aanpak, maar verder zijn de verschillen gering.

Eenzaamheid¹⁹ – de discrepantie tussen gewenste en gerealiseerde kwantiteit en kwaliteit van sociale relaties (De Jong Gierveld, 1998) – neemt af tussen 2017/2018 en 2019. Vooral het percentage mensen dat aangeeft zich nooit eenzaam te voelen is substantieel gestegen. Hoewel een vergelijking met de algemene bevolking lastig is

vanwege een verschil in meetinstrumenten, kan wel worden geconcludeerd dat eenzaamheid onder statushouders vaker voorkomt: rond de 7% van de algemene bevolking is sterk eenzaam (Vonk, Van Campen, & Van Tilburg, 2018), tegenover 25% van de statushouders in 2019.

Eenzaamheid komt vaker voor bij de gemeentegroep. Wel is sprake van een behoorlijke afname (10 procentpunten) in het aandeel dat zich vaak tot voortdurend eenzaam voelt. Ook bij de SNTR-groep is dit aandeel afgenomen, maar minder sterk dan bij de gemeentegroep. Hierdoor lijken de SNTR- en gemeentegroep op het terrein van eenzaamheid in 2019 meer op elkaar dan in 2017/2018.

¹⁶“Hoe vaak heeft u contact met Nederlandse buren of buurtgenoten?” met de antwoordcategorieën 1: elke dag, 2: elke week, 3: elke maand, 4: een paar keer per jaar 5: nooit/minder dan één keer per jaar. Zowel antwoordcategorieën 1 en 2 als 4 en 5 zijn samengevoegd in de figuren.

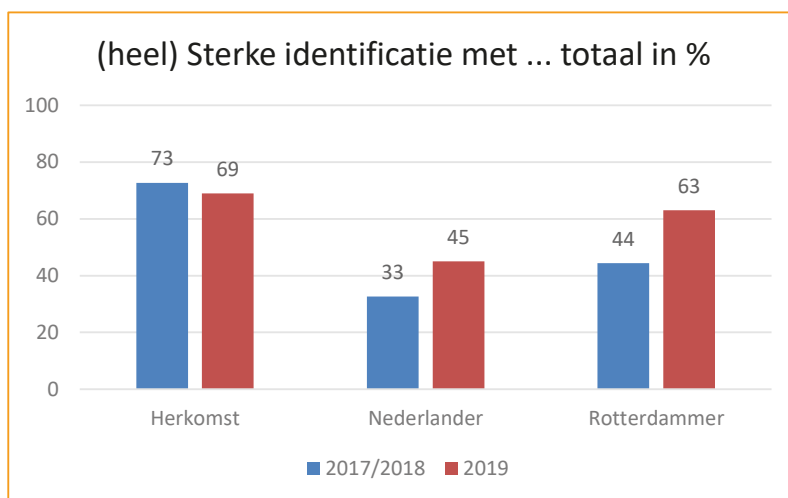
¹⁷ Voor contact met Nederlandse vrienden en kennissen is in de vragenlijst dezelfde procedure gevolgd als voor buren en buurtgenoten.

¹⁸ Voor contact met buren, buurtgenoten, vrienden en kennissen uit de eigen herkomstgroep is in de vragenlijst dezelfde procedure gevolgd als voor Nederlandse buren of buurtgenoten.

¹⁹ “Hoe vaak voelde u zich eenzaam in de afgelopen 4 weken?” met de antwoordcategorieën 1: voortdurend/elke dag, 2: meestal/bijna elke dag, 3: vaak/meer dan de helft van de dagen, 4: soms/verscheidene dagen, 5: af en toe, 6: nooit/helemaal niet. Zowel de antwoordcategorieën 1, 2 en 3 als 4 en 5 zijn samengevoegd weergegeven in de figuur.

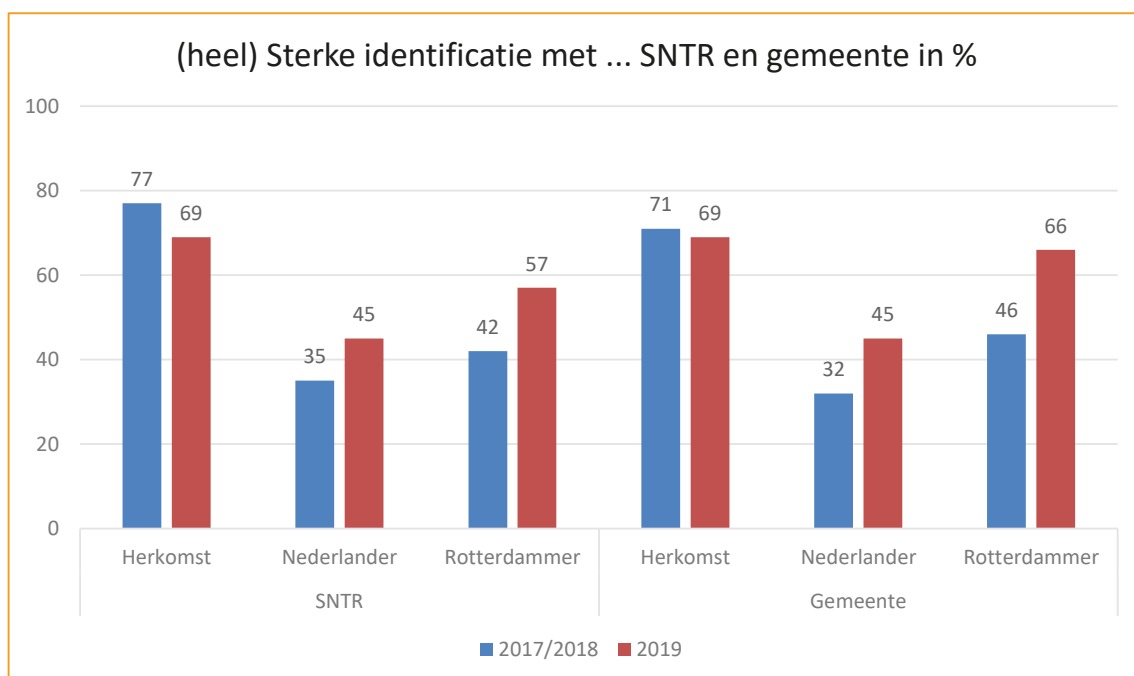
Thuis voelen en uitsluiting

Een gevoel van thuishoren of thuisvoelen (*belonging*) is van fundamenteel belang voor het welzijn van de mens (Baumeister & Leary, 1995). In kaart is gebracht in hoeverre statushouders zich identificeren met hun herkomstland (e.g. Syriër, Eritreeër), als Nederlander en als Rotterdammer²⁰. Naast een sterke identificatie met het land van herkomst, zien we een toenemend aandeel

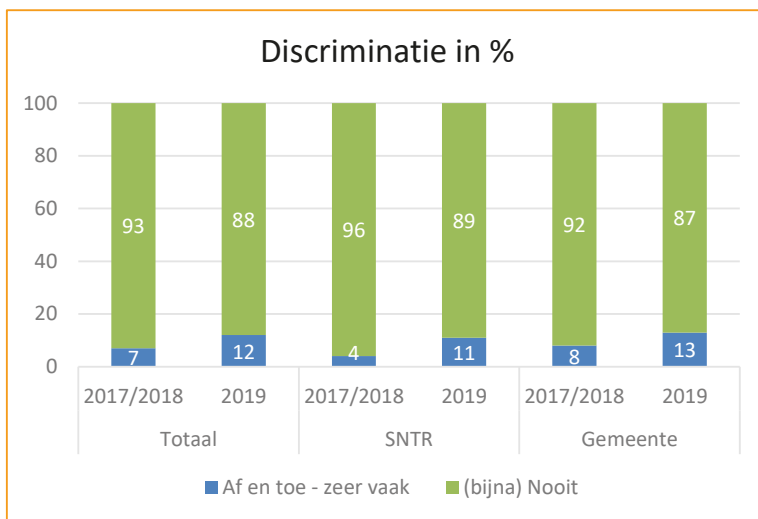
statushouders dat zich sterk identificeert met Nederland en Rotterdam. Identificatie met Rotterdam komt in 2019 zelfs in de buurt bij identificatie met het herkomstland. De percentages uit de figuur tellen niet op tot 100%, wat eens te meer benadrukt dat identificatie met een bepaalde groep samen kan gaan met identificatie met andere groepen (Krzyżanowski, & Wodak, 2008), en er geen sprake is van een elkaar uitsluitend mechanisme.

Tussen 2017/2018 en 2019 zijn verschillen tussen SNTR en de gemeente wat betreft identificatie met het herkomstland en Nederland verdwenen. Het aandeel mensen dat aangeeft zich Rotterdammer te voelen is binnen de gemeentegroep hoger dan bij de SNTR-groep, en het verschil is hier over de tijd verder toegenomen, van 4 procentpunten in 2017/2018 naar 9 procentpunten in 2019.

²⁰ "In hoeverre voelt u zich [land van herkomst]/Nederlander/Rotterdammer?" Antwoordcategorieën luiden: 1: heel sterk, 2: sterk, 3: een beetje, 4: niet, 5: helemaal niet. In de figuren zijn alleen categorieën 1 en 2 samengevoegd weergegeven.

Statushouders in Rotterdam zijn over het algemeen genomen nog altijd (zeer) tevreden met hun leven in Nederland²¹, gemiddeld geven zij het een 8,3 in 2019 tegenover een 8,2 in 2017/2018. Er zijn nauwelijks verschillen tussen de statushouders binnen het SNTR-programma en onder de gemeentelijke aanpak: in 2017/2018 gaven zij het leven in Nederland gemiddeld respectievelijk een 8,3 en 8,1, in 2019 is dit een 8,4 en 8,3. De algemene bevolking geeft het leven in Nederland gemiddeld een 7,8 (Boelhouwer & Vonk, 2019).

**Rapport-
cijfer
leven in
Nederland:
8,3**

Het gevoel ergens thuis te horen is gerelateerd aan de houding van de ontvangende samenleving (Ghorashi, 2017). Mede daarom hebben we statushouders naar hun ervaringen met discriminatie²² gevraagd. Het overgrote merendeel geeft aan (bijna)

nooit gediscrimineerd te zijn door Nederlanders. Toch stelt ruim één op de acht statushouders in 2019 hiermee wel te maken te hebben. Dit is meer dan in 2018 werd gerapporteerd en past bij het beeld uit eerdere onderzoeken dat er meer sprake is van ervaren discriminatie naarmate de tijd in het vestigingsland verstrijkt (Hendriks, 2015). Onder de deelnemers aan het SNTR programma is de ervaring met discriminatie tussen 2018 en 2019 relatief sterk gestegen. Onder de gemeente-statushouders is de toename minder sterk maar ook substantieel.

²¹ "Hoe vindt u het om te leven in Nederland? U mag een cijfer geven tussen de 1 en de 10. Het cijfer 1 betekent dat u heel erg ontevreden bent. Het cijfer 10 betekent dat u heel erg tevreden bent."

²² "Bent u zelf wel eens gediscrimineerd door Nederlanders? Hoe vaak is dat gebeurd?" Antwoordcategorieën waren: 1: zeer vaak, 2: vaak, 3: af en toe, 4: bijna nooit, 5: nooit. In de figuren zijn antwoordcategorieën 1, 2 en 3 samengevoegd weergegeven, evenals de categorieën 4 en 5.

Conclusies

In het algemeen laat deze factsheet een positief beeld zien van het verloop van de integratie van statushouders. Op veel terreinen is vooruitgang geboekt. In het volgende bespreken we de belangrijkste conclusies. Alleen wanneer verschillen tussen SNTR en gemeente substantieel waren bespreken we die eveneens.

Vooruitgang

- **Taalvaardigheid is verbeterd**

Vaardigheden in spreken, lezen en schrijven nemen toe en statushouders geven zichzelf in 2019 een hoger rapportcijfer voor het spreken van de Nederlandse taal (5,1). Het gaat om een sterke stijging van bijna 2 punten, wat we als zeer positief kunnen duiden. Dat neemt niet weg dat statushouders zichzelf nog steeds gemiddeld een onvoldoende geven voor hun beheersing van de Nederlandse taal.

- **Steeds meer statushouders zelfredzaam**

De zelfredzaamheid in het regelen van financiële zaken, het invullen van formulieren en het maken van medische afspraken is sterk verbeterd tussen 2017/2018 en 2019 en statushouders zijn minder vaak afhankelijk van hulp van SNTR of VWN.

- **Participatie neemt toe**

In 2019 volgen minder statushouders dan in 2017/2018 een taal cursus; daar komen andere vormen van participatie voor in de plaats. Zo is tussen 2017/2018 en 2019 de participatie op de arbeidsmarkt en in vrijwilligerswerk toegenomen. Hoewel sprake is van een toename, is de arbeidsmarktparticipatie nog altijd laag. Het is daarom niet verwonderlijk dat, hoewel de bijstandsafhankelijkheid is afgenomen, ook deze hoog blijft. Statushouders onder de gemeentelijke aanpak hebben in 2019 twee keer zo vaak werk als deelnemers aan het SNTR-programma.

- **Statushouders voelen zich meer thuis en steeds vaker Rotterdammer**

Tot slot identificeren statushouders zich sterker met Nederland en Rotterdam naarmate de tijd vordert, en geven zij het leven in Nederland met een 8,3 opnieuw een hoog cijfer. Het gevoel ergens thuis te zijn en onderdeel uit te maken van iets groters, is belangrijk voor het algemeen welbevinden (Baumeister & Leary, 1995). Het is daarom positief dat dit gevoel gestegen is over de tijd, hoewel er tegelijkertijd ook vaker discriminatie wordt ervaren.

Aandachtspunten

- **Gezondheid blijft een zorgpunt**

De gezondheid blijft gemiddeld onveranderd zorgwekkend en blijft daarmee een mogelijke hindernis voor het integratieproces (Dourleijn & Dagevos, 2011). Statushouders onder de gemeentelijke aanpakken rapporteren vaker positieve gevoelens dan SNTR-deelnemers.

- **Sociaal contact met Nederlanders verandert niet**

In 2017/2018 gaf 91% van de statushouders aan graag meer contact te willen met Nederlanders (Van der Linden & Dagevos, 2019). Echter, sociaal contact met Nederlanders is nauwelijks veranderd over de tijd. In het licht van de verbeterde beheersing van de Nederlandse taal en de toegenomen participatie is dit opvallend. SNTR-deelnemers hebben vaker contact met Nederlanders dan statushouders onder de gemeentelijke aanpak. In 2017/2018 was dit verschil in ongeveer dezelfde mate zichtbaar.

Afsluitende opmerkingen

De metingen hier getoond dateren van vóór de Corona-crisis. Vervolgonderzoek moet meer inzicht bieden in de gevolgen hiervan voor de hulpbronnen en integratie van statushouders. Het is zeer wel denkbaar dat de stijgende lijn van de arbeidsparticipatie niet doorzet. Statushouders hebben overwegend flexibele banen, die doorgaans als eerste verdwijnen. De economische neergang vermindert eveneens de instroomkansen. Ook kunnen er gevolgen zijn voor de (mentale) gezondheid

Conclusies

– het binnen blijven, zorgen om de gezondheid van familieleden en bekenden verhoogt mogelijk de stress en druk die al aanwezig was. Sociale onthouding vergroot wellicht de eenzaamheid en vermindert de sociale contacten met leden van de eigen en andere herkomstgroepen. Dit kan ook repercussies hebben voor het leren van de Nederlandse taal. De ontwikkeling van de Nederlandse taalbeheersing staat eveneens onder druk vanwege de verminderde mogelijkheden om taallessen te volgen op taalscholen. Kortom, het is onzeker in hoeverre de overwegend positieve lijn van deze factsheet doorzet.

We willen tot slot nogmaals benadrukken dat, ondanks de aangegeven verschillen tussen de SNTR- en gemeentegroep, aan deze beschrijvende gegevens op geen enkele manier conclusies zijn te verbinden over de effectiviteit van het SNTR-programma of de gemeentelijke aanpak. Dat vergt andere analyses die rekening houden met verschillen in achtergrondkenmerken van de groepen, wat volgt in de effectevaluatie.

Referenties

- Ager, A., & Strang, A. (2008). Understanding integration: A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166-191.
- Bakker, L., Bekkers, R., Reitsma, J., Sederel, C., Smets, P., & Younes, Y. (2018). *Vrijwilligerswerk: stimulans voor tijdige participatie en integratie? Monitor- en evaluatie onderzoek vrijwilligerswerk door asielzoekers en statushouders die in de opvang verblijven*. Barneveld: Significant.
- Bakker, L., & Dagevos, J. (2017). Sociale integratie of segregatie? Ontwikkelingen in de sociale contacten van asielmigranten. In M. Maliepaard, B. Witkamp en R. Jennissen (Eds.), *Een kwestie van tijd? De integratie van asielmigranten: een cohortonderzoek* (p. 77-84). Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (Cahier 2017-3).
- Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (1995). The need to belong: desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological bulletin*, 117(3), 497-529.
- Boelhouwer, J. & Vonk, F. (2019). Kwaliteit van leven: leefsituatie en tevredenheid met het Leven. In A. Wennekers, J. Boelhouwer, C. van Campen, & J. Kullberg (Eds.), *De sociale staat van Nederland 2019* (pp. 305-343). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Dagevos, J. (2001). *Perspectief op integratie; over de sociaal-culturele en structurele integratie van etnische minderheden in Nederland*. Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.
- Damen, R., Van der Linden, M., Van Dam, A., & Dagevos, J. (2019). *Een stroef begin: vroege integratie en eerste ervaringen van statushouders met het SNTR-programma en gemeentelijk beleid* (No. 2). Rotterdam: Erasmus School of Social and Behavioural Sciences.
- De Jong-Gierveld, J. (1998). A review of loneliness: concept and definitions, determinants and consequences. *Reviews in Clinical Gerontology*, 8(1), 73-80.
- Dourleijn, E. & Dagevos, J. (2011). *Vluchtelingengroepen in Nederland. Over de integratie van Afghaanse, Iraakse, Iraanse en Somalische migranten*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Ghorashi, H. (2017). Negotiating belonging beyond rootedness: Unsettling the sedentary bias in the Dutch culturalist discourse. *Ethnic and Racial Studies*, 40(14), 2426-2443.
- Hendriks, M. (2015). The happiness of international migrants: a review of research findings. *Migration Studies*, 3(3), 343-369.
- Huijnk, W. (2018). Werk, bijstand en ervaren financiële situatie In J. Dagevos, W. Huijnk, M. Maliepaard, & E. Miltenburg (Eds.), *Syriërs in Nederland. Een studie over de eerste jaren van hun leven in Nederland* (pp. 113-129). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Huijnk, W., & Miltenburg, E. (2018). Werk, bijstand en ervaren financiële situatie. In J. Dagevos, W. Huijnk, M. Maliepaard, & E. Miltenburg (Eds.), *Syriërs in Nederland. Een studie over de eerste jaren van hun leven in Nederland* (pp. 130-155). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Krzyżanowski, M., & Wodak, R. (2008). Multiple identities, migration and belonging: 'Voices of migrants'. In R. S. Caldas-Coulthard & R. Iedema (Eds.), *Identity trouble. Critical discourse and contested identities* (pp. 95-119). Londen: Palgrave Macmillan.
- Labyrinth Onderzoek & Advies (2018). *Methodologische rapportage veldwerk EUR Bridge survey. Wave 1*. Utrecht: Labyrinth Onderzoek & Advies.
- Lamkaddem, M., Essink-Bot, M. L., & Stronks, K. (2013). *"Gevlucht-gezond?" – II. Ontwikkelingen in gezondheid en zorggebruik van vluchtelingen in Nederland. Eindrapport*. Amsterdam: Academisch Medisch Centrum/Universiteit van Amsterdam.
- Menko, A., & Joemmanbaks, F. (2019). *Methodologische rapportage veldwerk EUR Bridge survey. Wave 2*. Utrecht: Labyrinth Onderzoek & Advies.
- Oostveen, A., Rens, M., & Klaver, J. (2020, aanstaande). *Alles onder één dak: De uitvoering van het SNTR-programma voor Rotterdamse statushouders in beeld* (No. 3). Rotterdam: Erasmus School of Social and Behavioural Sciences.
- Uiters, E., & Wijga, A. (2018). Gezondheid, leefstijl en zorggebruik. In J. Dagevos, W. Huijnk,

Referenties

- M. Maliepaard, & E. Miltenburg (Eds.), *Syriërs in Nederland. Een studie over de eerste jaren van hun leven in Nederland* (pp. 174-192). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Van der Linden, M., & Dagevos, J. (2019). *Nieuw in Rotterdam: De startpositie van statushouders in het SNTR-programma en van statushouders in het gemeentelijk beleid* (No. 1). Rotterdam: Erasmus School of Social and Behavioural Sciences.
- Van Liempt, I., & Strating, R. (2020). *Nederland Papiereland. Syrische statushouders en hun ervaringen met participatiebeleid in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Vilans (2013). *Handreiking zelfredzaamheid voor wijkverpleegkundigen*. Utrecht: Vilans.
- Vonk, F., Van Campen, C., & van Tilburg, T. G. (2018). Eenzaamheid als individueel en maatschappelijk probleem. In C. van Kampen, F. Vonk, & T.G. van Tilburg (Eds.) *Kwetsbaar en eenzaam? Risico's en bescherming in de ouder wordende bevolking* (pp. 13-20). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Erasmus School of Social and Behavioural Sciences (ESSB)
Erasmus Universiteit Rotterdam
Mandeville Building T 15
Burgemeester Oudlaan 50
3062 PA Rotterdam
www.eur.nl/essb/eur-bridge-project